

3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н.Дружинин // - СПб: Издательство «Питер», 2000. – 368 с.
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. М узики. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
5. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості / В.О. Моляко// Обдарована дитина. – 1998. - № 1. – С.3-5.
6. Рубинштейн С.Л. Принципы и пути развития психологии / С.Л. Рубинштейн // – М.: Издательство Академии наук, 1959. – 356 с.
7. Теплов Б.М. Проблемы индивидуальных различий / Б.М. Теплов // – М.: Наука, 1961. – 276 с.
8. Тест творчого мислення П.Торренса[Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://dytpsyholog.com>. – Назва з екрану.
9. Чорна Л.Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів / Л.Г. Чорна // Психологічна газета. - 2001. - №2. – С.42-46.

УДК378.978 + 378.14

Д. Руснак,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

D.Rusnak
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

АКСІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

AXIOLOGICAL COMPONENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHER-MUSICIAN

Анотація. У статті розглядаються проблеми розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів у процесі їх професійної підготовки в закладах вищої освіти. На підставі аналізу наукових джерел визначається сутність понять «аксіологія», «цінності», «ціннісні орієнтації», їх значення у професійній діяльності педагогів-музикантів. Окреслено шляхи формування професійно-особистісних цінностей майбутніх педагогів-музикантів у процесі їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Abstract. The article deals with the problems of development of value orientations of future teachers-musicians in the process of their professional training in institutions of higher education. Based on the analysis of scientific sources, the essence of the concepts "axiology", "values", "value orientations", their significance in the professional activity of music teachers is determined. The ways of formation of professional-personal values of future teachers-musicians in the process of their professional training in higher education institutions are outlined.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, аксіологія, педагог-музикант.

Key words: values, values orientations, axiology, teacher-musician.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. За останні десятиріччя як в нашій країні так і за кордоном проблема цінностей і ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності. Ці поняття є об'єктом дослідження багатьох наук зокрема, філософії, психології, соціології, що говорить про їхню складність та багатоплановість. Вивчення особистісної зрілості особистості тісно пов'язане із системою цінностей, що містять головну мету, яка цілеспрямовано формує її життєвий шлях і має суттєвий вплив на самовизначення, а в подальшому – на результати професійної діяльності. Ця проблема завжди приваблювала дослідників і вивчалась у різних напрямках.

Актуальність проблеми цінностей на сучасному етапі обумовлена рядом факторів. Зокрема, у суспільстві відбувається зміна норм, ломка старих стереотипів. Ціннісна сфера, звільнившись від попередніх стереотипів, стає все більш самостійною і незалежною. Головні проблеми, які спричинені знаходженням життєвої важливих цілей, сенсу життя і можливостей їх досягнення, стоять перед кожним. Оскільки ціннісні орієнтації знаходяться в основі вибору життєвих цінностей людини, то їх знання допомагає з'ясувати причини її вчинків і дій.

Система професійно-ціннісних орієнтацій, що визначає засоби й напрями діяльності майбутнього педагога, є ланкою, котра пов'язує особистість з професійним середовищем завдяки

внутрішнім механізмам діяльності. Від того, які ідеали, цінності та переконання сформовані у самого педагога, буде залежати які ціннісні орієнтири та переконання будуть домінувати в свідомості вихованця, що певним чином формує суспільну свідомість людського середовища.

Виняткове місце в даній проблемі займає музика, оскільки вона, як особливий вид мистецтва, не лише розкриває для людини всю гамму загальнолюдських цінностей, але й допомагає вибудувати власну систему цінностей. Тільки музика здатна викликати у людини такий широкий спектр чуттєвих переживань, торкнутися душевних струн кожного і перенести нас у світ незбагнених, непідвладних розуму, емоцій. Саме тому проблема формування ціннісних орієнтацій набуває особливого значення у підготовці педагогів-музикантів, чия особиста система художніх цінностей та вміння формувати її у майбутніх вихованців багато в чому зумовлює рівень розвитку підростаючого покоління.

Аналіз останніх наукових публікацій. Проблема цінностей та ціннісних орієнтацій достатньо широко розкрита в сучасній вітчизняній і зарубіжній науці. Філософським аспектам цієї проблеми присвячено праці С. Анісімова, В. Василенка, Ф. Гогоберідзе, В. Здравомислова, О. Золотухіної-Аболіної, Я. Розіна, С. Рубінштейна, Н. Чавчавадзе й інших учених. Представники соціології (В. Бакіров, А. Кавалеров, Н. Паніна, Ю. Саарнійт, В. Ядов та інші вчені) розглядають цінності суспільного життя й значення ціннісної свідомості. У психологічних дослідженнях проблема цінностей висвітлюється в контексті розробки таких понять, як психологічна установка (О. Асмолов, Д. Узнадзе, Ш. Чхартишвілі й інші вчені), психологічне ставлення (К. Волков, В. М'ясищев, Л. Фрідман та інші вчені), спрямованість особистості (Л. Божович).

Проблема цінностей педагогічної професії досліджена в працях Т. Бутківської, М. Васильєвої, В. Гриньової, П. Ігнатенка, І. Ісаєва, В. Лозової, В. Сластьоніна, Є. Шиянова та інших учених. Особлива увага в них приділена професійно-педагогічній підготовці з урахуванням умов, що актуалізують суб'єктну позицію студентів, їхні ціннісні орієнтації, а також розгляду загальнотеоретичних аспектів проблеми професійного становлення особистості майбутнього вчителя та визначенню цілей, завдань і змісту вищої педагогічної освіти.

У галузі музичної педагогіки розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів присвячені дослідження І. Арановської, С. Ніколаєвої, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, В. Смікал, М. Ткач, Г. Щербакової.

Мета статті – окреслити проблеми розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів у процесі їх професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Людина постійно перебуває в ситуації світоглядної, зокрема, політичної, моральної, естетичної оцінки подій, що відбуваються навколо неї, постановки завдань, пошуку і прийняття рішень і їх реалізації. При цьому її ставлення до навколишнього світу (суспільства, природи, самої себе) пов'язано з двома різними, хоча і взаємообумовленими, підходами: практичним і абстрактно-теоретичним (пізнавальним). Перший викликаний пристосуванням людини до швидко змінюваних в часі і просторі явищ, а другий має на меті пізнання закономірностей дійсності.

Проте пізнання, в тому числі наукове і педагогічне, здійснюється не тільки через любов до істини, але і з метою повного задоволення соціальних потреб. Роль механізму зв'язку між практичним і пізнавальним підходами виконує аксіологічний (або ціннісний) підхід, який виступає своєрідним «мостом» між теорією і практикою. Він дозволяє, з одного боку, вивчати явища з точки зору закладених в них можливостей задоволення потреб людей, а з іншого - вирішувати завдання гуманізації суспільства.

Ядро аксіологічного мислення становить концепція взаємозалежного, взаємодіючого світу, згідно з якою наш світ є світом цілісної людини. Тому важливо навчитися бачити те загальне, що не тільки об'єднує людство, але й характеризує кожну окрему людину. Розглядати соціальний розвиток поза людиною – значить відокремити мислення від його гуманістичного фундаменту. Саме в контексті такого мислення гуманізація представляє глобальну тенденцію сучасного суспільного розвитку, а утвердження загальнолюдських цінностей становить його зміст.

Складнощі сучасного періоду розвитку суспільства не є підставою перенесення здійснення гуманістичних ідеалів «на потім», на віддалену перспективу. Немає і не може бути такого рівня економічного розвитку, досягнення якого самі по собі забезпечували б реалізацію цих ідеалів. Гуманістичні начала, утвердження самоцінності людської особистості, повагу до її прав, гідності та свободи не можна привнести в суспільне життя ззовні. Процес соціального розвитку є по суті своїй процес зростання та визрівання цих начал в людині. В іншому випадку не має сенсу вести мову про прогрес людства.

Відповідно до цього, аксіологічний підхід органічно притаманний гуманістичній педагогіці, оскільки людина розглядається в ній як найвища цінність суспільства і самоціль суспільного

розвитку. У зв'язку з цим аксіологія, яка є більш загальною по відношенню до гуманістичної проблематики, може розглядатися як основа нової філософії освіти і відповідно методології сучасної педагогіки.

Аксіологія є відносно самостійною галуззю. Дане поняття різними словниками трактується неоднозначно. У філософському словнику під редакцією І. Фролова аксіологія визначається як філософське дослідження природи цінностей [6]. Аксіологія виникла в західній філософії наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. як спроба вирішити деякі складні питання філософії, що відносяться до загальної "проблеми цінностей".

Поняття «аксіологія» виникло пізніше, ніж проблема цінностей і вчення про цінності. Воно було введено французьким філософом П. Лапі в 1902 р. і характеризувало галузь філософії, що досліджує ціннісну проблематику. Поняття «цінність» в спеціальну філософську лексику було введено в 60-і рр. ХІХ століття. Воно відповідало змісту значущості чого-небудь на відміну від існування об'єкта або його якісних характеристик. Так визначив поняття «цінність» німецький філософ і фізіолог Р. Г. Лотце, який теоретично виокремив ціннісну сферу від явищ дійсності[2].

Філософський словник під загальною редакцією В. Кемерова визначає поняття «аксіологія» як вчення про форми і способи ціннісного проектування людиною своїх життєвих прагнень в майбутнє, вибору орієнтирів для наявного життя і виправдання або засудження минулого, "іншого і загальнозначущого" [5].

Факт виникнення педагогічної аксіології як специфічної галузі філософсько-гуманітарного знання вже визнаний. До теперішнього часу створені теоретичні передумови для визначення її предмета, наукового і дисциплінарного статусу, методології та методики дослідження.

На переконання В. Сластьоніна та Г. Чижаквої, посилення інтересу дослідників до аксіологічної проблематики викликано низкою суперечностей. Суспільні перетворення, з одного боку, ведуть до девальвації традиційних суспільних цінностей, ціннісних установок, на які була орієнтована освітня сфера. З іншого боку, ці перетворення сприяють розвитку нового, ціннісної свідомості і поведінки, що викликає необхідність розробки аксіологічних підходів в освіті. У ситуації соціокультурної і освітньої кризи, ціннісного вакууму вивчення аксіологічних підстав вітчизняної освіти надзвичайно актуалізується [2, с. 4].

Для аксіології ключовими є поняття цінностей та ціннісних орієнтацій. Категорія цінності може бути застосована до світу людини і суспільства. Поза людиною і без людини поняття цінності існувати не може, так як воно являє собою особливий людський тип значущості предметів і явищ. Цінності не первинні, вони є похідними від співвідношення світу і людини, підтверджуючи важливість того, що створила людина в процесі історії.

У суспільстві будь-які події так чи інакше значимі, будь-яке явище виконує ту чи іншу роль. Однак до цінностей відносяться тільки позитивно значущі події і явища, пов'язані з соціальним прогресом. Цінність – це не тільки предмети, явища і їх властивості, які потрібні людям певного суспільства і від окремої особистості як засоби задоволення їх потреб, але також ідеї і спонукання як норми і ідеалу.

Цінності самі по собі, по крайній мірі, основні з них, залишаються постійними на різних етапах розвитку людського суспільства. Такі цінності, як життя, здоров'я, любов, освіта, праця, світ, краса, творчість і т.п., приваблювали людей в усі часи. Ці цінності несуть в собі гуманістичне начало, витримали перевірку в практиці світової історії. В умовах демократичного перетворення суспільства мова тому повинна йти не про винахід якихось нових цінностей, а перш за все про їх переосмислення та переоцінку.

Л. Коберник пропонує чітко розмежовувати два окремих, але взаємопов'язаних поняття „цінності” та „ціннісні орієнтації”. Цінність – об'єктивна, а ціннісна орієнтація – суб'єктивна. Перехід цінностей у ціннісні орієнтації є свідченням об'єктивації особистості. Цінність має якісну характеристику (ступінь наближеності до ідеалів Краси, Істини, Добра), яка визначає її кількісну характеристику (амплітуда функціонування). Чим вище ранг цінності, тим вона незалежніша від історичних умов, соціальних змін, поглядів і смаків окремих людей [4, с.29].

І. Ісаєв відносить до педагогічних цінностей цінності-цілі (розкривають значення і цілей професійно-педагогічної діяльності педагога); цінності-засоби (розкривають значення засобів і способів здійснення професійно-педагогічної діяльності); цінності-стосунки (розкривають значення і зміст відносин як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності); цінності-знання (розкривають значення і сенс психолого-педагогічних знань у процесі здійснення педагогічної діяльності); цінності-якості (розкривають значення особистісних якостей педагога: індивідуальних, комунікативних, професійних як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, що виявляються у спеціальних здібностях до: творчості; проектування власної діяльності; здатності діалогічного мислення; гуманістичних діалогових відношень) [3, с. 77-78].

До важливих педагогічних цінностей слід віднести гуманістичні цінності, які, за слушним твердженням І. Беха «характеризують індивідуальну культуру особистості та рівень її вихованості: добро, любов, патріотизм, справедливість, милосердя, відповідальність, совість тощо... ці категорії взаємопов'язані між собою, взаємодоповнюють та взаємопроникають одна в одну. І хоча у кожної людини існує своя система цінностей та ціннісних орієнтацій, саме за допомогою гуманістичних цінностей забезпечується оволодіння нормами і правилами взаємодії з оточуючими людьми» [1, с. 92 - 94].

Формування професійно-особистісних цінностей науковці розглядають як педагогічно-організований процес, що передбачає створення відповідних системи та педагогічних умов, а також потребує самовпливу особистості для переходу з суто внутрішнього стану у зовнішній. Основними чинниками формування професійно-особистісних цінностей є компетентісно зорієнтоване музичне (музично-педагогічне) освітнє середовище, зміст і організація навчального процесу, спрямованого на актуалізацію особистісно-професійних цінностей, інтеграцію дисциплін, навчальної та позанавчальної діяльності.

У зміст формування професійно-особистісних цінностей має входити опанування наступними аксіологічними компетентностями: уміння аналізувати та узагальнювати творчість композиторів, митців, педагогів-музикантів, спираючись на усталену та власну систему цінностей на основі поєднання професійної та особистісної складової; здатність визначати художню цінність та педагогічну доцільність музичних творів; уміння створювати творчу інтерпретацію музичних творів, відображаючи закладений у них ціннісний зміст; уміння підібрати музичний матеріал, створювати сценарій і здійснювати режисерську постановку музично-театралізованого заходу (мистецького проекту) для дітей з метою розкриття ціннісного значення музичної мистецтва, духовних цінностей засобами музики. Набуття цих компетентностей майбутніми педагогами-музикантами має сприяти збереженню і збагаченню культурних і мистецьких цінностей, що є важливою складовою формування духовності.

На формування професійно-особистісних цінностей, вищий навчальний заклад, його освітнє середовище здійснює вплив через цикл професійно-орієнтованих дисциплін, які складають фундаментальне ціннісне ядро, навчальний матеріал, який відображає сучасні музичні цінності й цінності музиканта-педагога. Аксіологічна складова має бути закладена у зміст робочих програм всіх професійно-орієнтованих дисциплін, враховуючи специфіку музично-педагогічної діяльності. Ціннісну основу має нести кожне навчальне заняття, його музичний репертуар, завдання, технології.

Формування професійно-особистісних цінностей має здійснюватися як на групових, так і на індивідуальних заняттях з музичних дисциплін. Але швидкість цього процесу є диференційованою у часі і за змістом. Важливо досягнути власних думок, дискусій щодо ціннісних установок і вчинків, траєкторії поведінки.

Поетапність цього процесу передбачає: систематичне формування уявлень про сутність і важливість роботи музиканта-педагога, роль його у формування духовної (музичної) культури дітей, що у майбутньому має скласти основу свідомого ставлення до професії; розвиток ціннісних думок щодо професії вчителя музичного мистецтва, рефлексії та оцінки цінності власної діяльності; застосування набутих знань у подальшій професійній творчій діяльності, спрямованій на самореалізацію.

Щоб сформувати необхідні цінності, треба під час занять з музичних дисциплін навчитися усвідомлювати процес пошуку композитором сенсу життя, виявити, закладені автором емоційно-ціннісні переживання та зміст, дізнатися про духовні цінності в контексті епохи і культури тощо. Формування особистого оцінного ставлення до твору, його аналіз, усвідомлення власного світосприйняття має бути організовано педагогом, який інтерпретує ідею композитора, має продемонструвати студентам донесення цінностей засобами музичного мистецтва.

Важливим є аксіологічна домінанта у різних формах позанавчальної діяльності, її тематика, репертуарна політика, якість і цільова аудиторія. В сучасних університетах система виховної позанавчальної роботи потребує модернізації засобами актуалізації професійно-особистісних цінностей. Це вимагає доповнення розважальних та урочистих заходів заходами ціннісного спрямування. Так, важливим є участь майбутніх вчителів музичного мистецтва у виконавській діяльності, у перегляді та аналізі «живих» концертів різних жанрів і стилів. Набуває популярність підготовка синтезованих мистецьких проектів ціннісного тематичного спрямування, де поєднання видів мистецтв дозволяє здійснити аксіологічне спрямування розвитку особистості педагога-музиканта.

Висновки. Таким чином, особливої уваги вимагає підвищення рівня професійно ціннісної зорієнтованості майбутніх педагогів-музикантів, які б могли якісно, продуктивно й творчо розв'язувати складні завдання в галузі музичної педагогіки та виконавства відповідно до світових

стандартів. Тому в сучасній соціокультурній ситуації значно зростає роль педагога нового покоління, майбутнього вихователя, фахівця в галузі музичної педагогіки й виконавства, який власними знаннями, уміннями, сформованою системою цінностей зможе якісно впливати на формування ціннісних орієнтацій особистості своїх вихованців у галузі музики. Від рівня опанування педагогом цінностей педагогічної діяльності та цінностей музичної культури залежить у кінцевому рахунку його професіоналізм.

Література

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124 – 129
2. Введение в педагогическую аксиологию: учебное пособие / В.А. Слостенин, Г.И. Чижакова. – М.: Академия, 2003. – 192с.
3. Исаев, И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И. Ф. Исаев. – Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Академия, 2002. – 208 с.
4. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості / Л.О.Коберник // Наука і освіта // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. – Одеса. – 2008. - № 4-5. – С.28-33.
5. Современный философский словарь / под общ. ред. В. Е. Кемерова, Т. Х. Керимова. - 4-е изд., испр. и доп. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2015. - 822 с.
6. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Республика, 2001. – 719 с.

УДК 378.14.(477)

Н.Стефіна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри хорового диригування,
вокалута методики музичногонавчання
Навчально – наукового інституту культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного університету імені
імені А.С.Макаренка

N. Stefina

Sumy State Pedagogical University
named after them A.S.Makarenko

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ВОКАЛЬНО – СЛУХОВИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНЬОГО АРТИСТА – ВОКАЛІСТА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

TO PROBLEMS OF THE STUDY OF THE SATISFACTION OF VOCAL - HEARING CURRENCIES IN THE FUTURE ARTIST - THE VOCALIST IN THE PROCESS OF FORMATION AND THEIR PROFESSIONAL PREPARATION: THEORETICAL ASPECTS

Анотація. У статті розглядаються теоретичні аспекти дослідження проблеми сутності вокально–слухових навичок та їх формуванню у майбутнього артиста – вокаліста в процесі фахової підготовки. Робота по формуванню вокально – слухових навичок є досить складним, довготривалим процесом і вимагає великої самовіддачі [4; 6; 7; 8]. Розвиток вокально – слухових навичок – одна із найважливіших цілей, що стоїть перед майбутнім артистом – вокалістом

Abstract. The article deals with theoretical aspects of studying the problem of the essence of vocal - acoustic skills and their formation in the future actor - vocalist in the process of professional training. Work on the formation of vocal-auditory skills is a rather complex, long-lasting process and requires a great deal of dedication. The development of vocal-acoustic skills is one of the most important goals facing the future actor-vocalist

Ключові слова: «слух», «вокал», «навички», «вокально – слухові навички», «майбутній артист - вокаліст».

Key words: "rumor", "vocal", "skills", "vocal - auditory skills", "the future actor - vocalist".

Постановка проблеми. Проблема розвитку і вдосконалення вокально – слухових навичок – це проблема, яка завжди гостро стояла і стоїть перед усіма вокалістами [1]. Можливість реалізуватися